Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

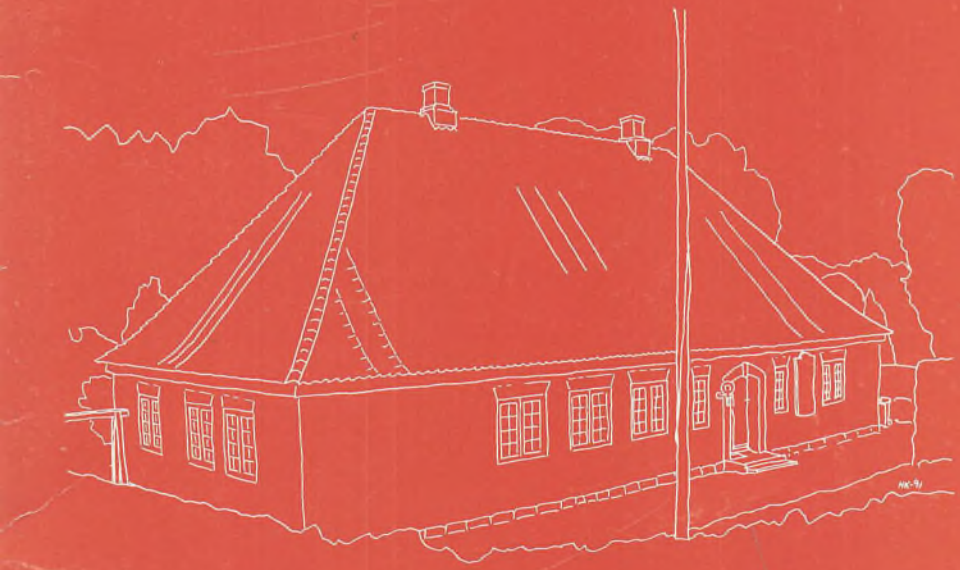
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

En tur i Blichers fodspor

- gennem Blicheregnen fra Herning til Randers

Hans Kruse

Hans Kruse

En tur i Blichers fodspor

- gennem Blicheregnen fra Herning til Randers

Kjellerup
1996

Forsiden:
Det lille hospital midt i Grønbæk er opført 1778 efter testamentarisk bestemmelse af Christian Fischer til Allinggård.

Erhvervs- og Turistrådene i Kjellerup og Bjerringbro kommune

Turistservice Midtjylland
Søgade 1 B, 8643 Ans

Telefon 86 87 90 33

Blicheregnens Museum
Blichersvej 30
Thorning
8620 Kjellerup

Telefon 86 88 08 77

3.oplag

Tekst og tegninger: Museumsleder Hans Kruse

Copyright: Erhvervs- og Turistrådene i Bjerringbro og Kjellerup kommune og forfatteren

ISBN: 87 - 981874-1-4

En tur i Blichers fodspor

TUREN

Blicheregnen er ikke noget præcist afgrænset område. Men i et bredt bælte mellem Herning og Randers kan man finde mange af de steder, Blicher har skrevet om i digte, noveller og i sine mere kulturhistoriske beskrivelser. Her er de virkelige begivenheder bag novellerne foregået, her levede de mennesker han beskrev. Og som ingen anden digter er han knyttet til heden og naturen her. Eftertiden har taget hans verden til sig. Talrige gader er opkaldt efter Blichers personer, og efter ham selv. Der er en vis mening i at opkalde egnen efter ham.

Dette hæfte er udgivet af Erhvervs- og Turistrådene i samarbejde med Blicheregnens Museum og DSB.

Til hæftet er fremstillet et kort med en rute gennem Blichers egn, og lister med overnatningssteder og andre praktiske oplysninger. Så vidt det har været muligt følger ruten små asfalterede veje, eller veje med cykelsti. Især i byerne er der desværre også mere trafikerede veje uden cykelsti. Strækninger med jord eller grus forekommer - ad en omvej kan man holde sig til de asfalterede.

Man kan også tage turen til fods - det ville passe Blicher bedst.

God tur!

I Thorning var Blicher præst fra 1819 til 1825. Præstegården er indrettet til museum. De to lindetræer foran bygningen er måske plantet i Blichers tid.

En tur i Blichers fodspor

BLICHER

I levende live blev han især læst af simple folk, og især i Jylland. Kritikerne holdt til i København, og de toneangivende følte sig frastødt. P. L. Heiberg kritiserede ham uden skånsel i første del af 1800-tallet. Livet igennem skabte han sig mange uvenner. Som forfatter blev han sent anerkendt af litteraturhistorikerne på universitetet. Georg Brandes, det største navn i den litterære kritik og videnskab i sidste del af 1800-tallet, kendte ham på det nærmeste ikke. Men Blicher er omtrent den eneste af sin tids forfattere, som læses og genudgives i dag.

Det, som stødte kritikerne i Blichers samtid, var det „bondske". At skrive jysk - og dialekt i det hele taget - opfattede man ikke som dannet, det var primitivt. „Man" havde ikke sans for Blichers skarpe iagttagelsesevne. Det havde derimod almindelige mennesker. Dialekten, Blichers mundrette fortælleevne og henvisningerne til virkelige stednavne og personer gjorde indtryk. Det har været med til at give en stor kreds af Blicheregnens beboere, og danskere i det hele taget, en følelse af identitet. Her var noget, man kendte og forstod.

Det er blevet sagt, at Jylland er brolagt med mindesten for Blicher. Den første blev rejst på hans grav i Spentrup. Siden er det blevet til mange: på Himmelbjerget, i Kjellerup, Lysgård, Randers, Sammelsted, Thorning, Viborg, Vium - rækken er længere. Fire museer har Blicher-minder som et væsentligt emne. Man kan roligt sige, at anerkendelsen er kommet.

Blicher er født i Vium 1782. Her var hans far Niels Blicher præst, ansat af herremanden på Aunsbjerg. Som barn lærte Blicher egnen at kende på vandreture med sin far og gennem fortællinger af egnens beboere. Moderen havde familie på Aunsbjerg. Når hun i perioder fik anfald af sindssyge, blev den lille Steen sendt hjemmefra, i reglen til familien på herregården. Også her blev der fortalt historier: gamle sagn, eller om kærlighed og om jagt. Ind under Aunsbjerg hørte jagtretten til et stort stykke af Alheden, hvor Blicher færdedes meget som barn og i sin voksentid.

I 1795 flyttede Blicher-familien til præstekaldet Randlev-Bjerager i nærheden af Odder ved Århus. Steen kom i gymnasiet i Randers, latinskole hed det, blev student 1799 og begyndte samme år at studere teologi i København. Studierne gik trægt - han var nemlig begyndt at interessere sig for at digte. Han blev begejstret for Ossians skotske digte og lærte sig engelsk. Han oversatte flere bøger og fik ros for oversættelsen. Midt i sin studietid tog han arbejde på Falster som huslærer - en almindelig beskæftigelse for en teologistuderende, når studierne ikke gik helt som de skulle. Men i 1809 tog han sig sammen, på få måneder læste han stoffet op og fik sin afsluttende eksamen. Da havde han besluttet at gøre noget alvorligt ved digtningen. Han mente ikke, det ret godt kunne kombineres med en præstegerning, og søgte derfor i 1810 ind som lærer ved den lærde skole i Randers, latinskolen, hvor han selv havde været elev.

Samme år giftede han sig med Ernestine, som han havde mødt i præstegården i Spentrup. Hun havde været gift

Præstegården i Spentrup er opført af Blichers farbroder Peder Daniel Blicher i 1795. Blicher boede her fra 1825 til sin død 1848.

med præsten Peder Daniel Blicher - „den rige Blicher" - broder til Niels. Nu var hun 17 år, enke, moder og velhavende. I en rude i præstegården indridsede Blicher diskret sin kærlighedserklæring: „Jeg elsker min Neste".

Parret flyttede til Randers. Fremtiden tegnede lyst. Men Blichers temperament passede dårligt med lærertilværelsen. Han måtte have tid til at digte; jagten var for ham en uundværlig del af livet, og det medførte, at undervisningen blev forsømt. Efter halvandet års forløb brød Blicher med skolen - en afskedigelse truede, og uden at have andet arbejde blev han ansat som forpagter af faderens præstegård i Randlev. Medgiften på 15.000 rigsdaler fra Ernestine forsvandt ved statsbankerotten i 1813. Beløbet svarede omtrent til værdien af fire bøndergårde. Årsindtægten som lærer var ca. 400 daler.

Børneflokken voksede, og Blicher søgte embede efter embede som præst. På grund af problemerne i hans Randerstid var det vanskeligt, og først da venner trådte anbefalende til, lykkedes det ham endelig at få ansættelse - desværre kun i Thorning, som i 1819 var blandt de ringeste præstekald i Jylland. Skat fik han ikke råd til at betale i de seks år, han sad i Thorning, det måtte han trækkes med sidenhen.

I Thorning begyndte hans omfattende produktion af noveller. Den første var „Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog", skrevet 1824. En meget stor del af novellerne tager udgangspunkt i den egn, han kendte fra sin barndom i Vium og fra sin tid som præst i Thorning, nabosogn til Vium. Til fods opsøgte han egnens beboere og sugede til sig af deres historier. Heden gennemvandrede han på kryds og tværs, ofte medbringende hund og gevær. Størstedelen af hans noveller er skrevet langt senere; men steder, begivenheder og personer er i vidt omfang fra „Blicheregnen".

I 1825 skete et stort fremskridt for ham. Han blev udnævnt til sognepræst i sin farbroders gamle præstekald Spentrup og Gassum, lidt nord for Randers. Blichers digteråre var blevet bemærket af kongens rådgivere - og det var hans stærkt kongetro digte også. Ansøgningen om embedet er bevaret; den er mildt sagt gribende. En digter kunne ikke have gjort det bedre ...

Præstekaldet i Spentrup hørte til de bedste i Jylland; men Blicher-familien havde også et stort forbrug. Elleve børn blev det til i alt, medregnet Ernestines førstefødte. Blicher eksperimenterede med sit landbrug, og ikke alle forsøg var vellykkede. Og som præst var han formand for sognets fattigkasse. Det fortaltes, at ingen gik tomhændet fra Blicher, uanset hvad kassen rummede, og disse udgifter blev ikke altid bogført. I 1839 var han truet af en tvangsauktion, som kun blev afværget ved en omfattende indsamling gennem en række aviser landet over. Niels Blicher havde boet på aftægt hos sin søn, og da den gamle døde i 1839, havde han vistnok en stor gæld, som Steen påtog sig. Faderen kunne jo ikke gå gældbundet i graven.

Blichers Ernestine interesserede sig ikke synderligt for digtning; ved sin død ejede hun ikke sin mands værker. Børnene gik det gennemgående dårligt. Og hans hjælpepræst, kapellanen W. Chr. Lakier, som var forlovet med datteren Christiane, begik selvmord i 1847. Anerkendelse fra kolleger og kritikere var det småt med, skønt han selv følte sig vel kvalificeret. Hans initiativ til de skandinaviske folkefester på Himmelbjerget blev efter nogle år overtaget af andre - Blicher røg ud i kulden. Kritik og forargelse over hans nussede og sjuskede udseende blandedes med rygter om et overdrevent spiritusforbrug. Hans stejle sind gav ham mange fjender.

I 1847 opsagde Blicher sin stilling til fratrædelse i juni året efter. Det var hans håb at kunne leve helt af sin pension og sin pen. Da han fortrød og

Som enke flyttede Ernestine til dette hus i Randers. Hun døde 1875, 82 år gammel.

søgte at tilbagekalde afskedsansøgningen, var det for sent. Den 26. marts 1848 døde Steen Steensen Blicher i Spentrup præstegård. Måske skyldtes det en fejl, men ved afskedigelsen var der ikke afsat enkepension til Ernestine. Hun flyttede ind i en beskeden lejlighed i Randers.

Randers Avis beskrev i 1850 Blichers grav som „et Chaos og Noget lig Muldvarpeskud, som en forvitret Vegetation har været saa barmhjertig at dække mod de barske Vestenstorme". I 1852 startede en folkeindsamling til en mindesten; men indsamlingen gik trægt, og først i 1864 blev stenen opsat på et sted, hvor man mente at kunne huske, at graven lå. I 1875 døde Ernestine med et pænt beløb på sparekassebogen - indtægterne fra noveller og digte var begyndt at komme. Trods hendes udtrykkelige ønske om at blive begravet med sin første mand, valgte man Steen Steensen Blichers gravsted. Interessen for hans digte og noveller var voksende.

Det har den været siden.

Den ældste del af hovedbygningen til Tjele. Her færdedes Morten Vinge og Niels Blicher.

En tur i Blichers fodspor

SPORENE

1. Alheden

Alheden var den store hede midt i Jylland.

„Al" i navnet Alhede har samme betydning som i Adelgade eller Algade. Adel hentyder her ikke til en ridderklasse; den oprindelige betydning er „hoved" - det vil sige den store, vigtige og centrale hede.

På Blichers tid i begyndelsen af 1800-tallet havde den lyngklædte Alhede sin største udstrækning på omkring 20 gange 30 km. Men hede og lyng var der mange andre steder; man regner med at 2/5 af Jylland var hede, over 1 million hektar. På selve heden boede kun få mennesker; men den blev udnyttet på mange måder af de omkringboende: Store fåreflokke fandt føde i lyngens græspletter. Gammel lyng kunne høstes og bruges som brændsel. Den unge lyng var et godt fodertilskud, når der var knaphed på hø. På heden voksede mange andre nyttige planter end lyng: man kunne samle tyttebær og sortebær. Ris af revling var godt til at gøre koste af, og til reb. Tagene kunne tækkes med lyng, og om efteråret byggede mange hedebønder en isolerende mur af lyngtørv uden om huset. Tørvene kunne så tjene som brændsel i vinterens løb, eller bruges som strøelse i stalden: ajlen blev på den måde suget op, så den ikke gik til spilde. Med op til 20 års mellemrum blev små lodder ude i heden dyrket. Lyngen blev brændt af, og asken pløjet ned som gødning. I to år kunne der blive en udmærket høst - helt uden ukrudt.

Ved afbrænding af heden skete det trods påpasselighed at ilden greb om sig - i uheldige tilfælde kunne det brænde i flere uger. Tilbage lå den ubeskyttede golde undergrund: sandflugt var det frygtede resultat.

De øde vidder i Alheden gav et rigt og uforstyrret dyreliv, der i høj grad tiltalte den jagtinteresserede Blicher. Her kunne han være alene med sine tanker, og nu og da støde på en omstrejfende rakker, en sigøjner eller andre udstødte af samfundet. Naturen og de sære eksistenser på heden har givet stof til en række af Blichers bedste digte og noveller. Flere andre af tidens kunstnere har fortalt om, hvordan de havde læst Blichers beskrivelser, og drog til Midtjylland for med egne øjne at opleve hedens storhed.

I digtet „Kær est du Fødeland" fra 1814 har Blicher med fire linier beskrevet heden, så den næsten kan males:

Min Fødestavn er Lyngens brune Land,
Min Barndoms Sol har smilt paa Mørken Hede,
Min spæde Fod har traadt den gule Sand,
Blandt sorte Høje bor min Ungdoms Glæde.

I dag ved man, at lyngheden stort set ikke er et naturligt landskab i Danmark. Hvis man ikke med mellemrum afbrænder lyngen, høster den, eller lader fårene gnave lyngen og de spirende træer af - så forsvinder lyngen af sig selv: Heden springer i græs, og græsset springer i skov.

2. Alling Kloster

Ensomt på en åben mark, som skråner ned mod Alling sø, ligger ruinen af et kloster. Så vidt man ved, var det munke af benediktinerordenen, som omkring 1250 anlagde klosteret - med bekvem adgang til fiskeri i søen. Efter reformationen i 1536 flyttede munkene, og kongen solgte klosterets jorder. En af munkene giftede sig, og blev præst i Grønbæk; hvad der hændte de øvrige, er ikke godt at vide.

Midt i klostergården står et gammelt usædvanlig smukt asketræ. Det er ikke fra munkenes tid, men det kan være et rodskud af en ask fra middelalderen.

3. Allinggård

Den nuværende Allinggårds hovedbygning er fra 1919, men herregård har der været her i mangfoldige år - måske er den oprettet efter klosterets nedlæggelse ved reformationen.

Slægten Fischer ejede gården fra 1661 til 1804. Den sidste var Jean Arnold Fischer. Blicher kalder gården „Mørkedal" på grund af beliggenheden, men også fordi der hvilede en uhyggelig stemning over den. Jean Arnold er hovedperson i novellen „Fruentimmerhaderen": Efter en tragisk og ulykkelig kærlighedshistorie nægtede han at omgås kvinder - intet fruentimmertyende ville han have, og ægteskab afstod han naturligvis også fra.

Hans gravsted kan ses på kirkegården i Grønbæk.

4. Ans

I Ans har der været kro langt tilbage i tiden, for her kunne man krydse Gudenåen. Senere blev Ans en vigtig havneby - skibsværft eller bådværft har der også været. En købmand fra Silkeborg fik i 1809 uddybet Gudenåen, så der kunne sejles fra Randers til Silkeborg. Over lange strækninger blev prammene trukket af heste eller pramdragere - det mest usle arbejde, en mand kunne have. Når vejret var til det, rejste man et sejl til hjælp. Sejladsen fik stor økonomisk betydning for egnen, for nu blev det pludselig muligt at transportere tunge varer som mursten, kalk og tørv ud til kysten. På „Tørvebryggen" i Randers omlastedes - det er en gade, som endnu findes - og så gik turen videre til især København. I Ans med nærmeste omegn lå i 1800-tallets slutning ikke mindre end 11 teglværker. Eventyret stilnede af, da jernbanen kom til Silkeborg i 1871; men helt til ind i 1900-tallet var der pramfart på åen. Den sidste pram eller kåg ligger ved El-museet.

Om kroholderen i Ans - Tulipanen - har Blicher skrevet en historie: Tilnavnet fik kromanden på grund af ulykkelig kærlighed. Lidt naivt betroede han sig om sin forelskelse til en ven - som uheldigvis stod pigen nærmere. Vennen narrede Tulipanen til at give sit hjertes udkårne et løg fra en sjælden og hidtil ukendt plante: en hyacint. Men blomsten var ingen hyacint, blot en ganske almindelig tulipan. Det blev så hans navn.

„Andreas Tullepann" er en historisk person, født 1723, død omkring 1795. Han opfandt en plov, som blev prisbelønnet. Om Blichers forklaring på navnet er den rigtige, er ikke godt at vide.

5. Aunsbjerg

Herregården Aunsbjerg er første gang nævnt helt tilbage i 1340. Det nuværende hovedhus og parkens udformning er i det væsentlige fra omkring 1780, da det var Steen de Steensen, som ejede herregården. Efter hans tid er den monumentale hovedbygning dog gjort en etage lavere.

Mest kendt er Aunsbjerg gennem Blichers omtale. Han kom der meget som barn, for ejeren var hans mors morbroder; det er også ham, Steen Steensen Blicher er opkaldt efter.

Novellerne „Røverstuen", „De tre helligaftener" og „Skytten på Aunsbjerg" har alle Aunsbjerg med omegn som skueplads. Som barn har Blicher selv kendt herregårdsskytten Guillaume de Martonniere. Han døde i 1791 og ligger begravet på Vium kirkegård. I følge Blicher var han måske blevet skudt af en krybskytte.

6. Blicheregnens Museum

I udlængerne til præstegården i Thorning er Blicheregnens Museum indrettet. På dette sted boede digterpræsten i de seks år han var præst i Thorning og Lysgård sogne. Uden for Thorning begyndte Alheden, hvor Blicher vandrede med hund og bøsse. De to store lindetræer ved museets indgang er måske plantet af Blicher.

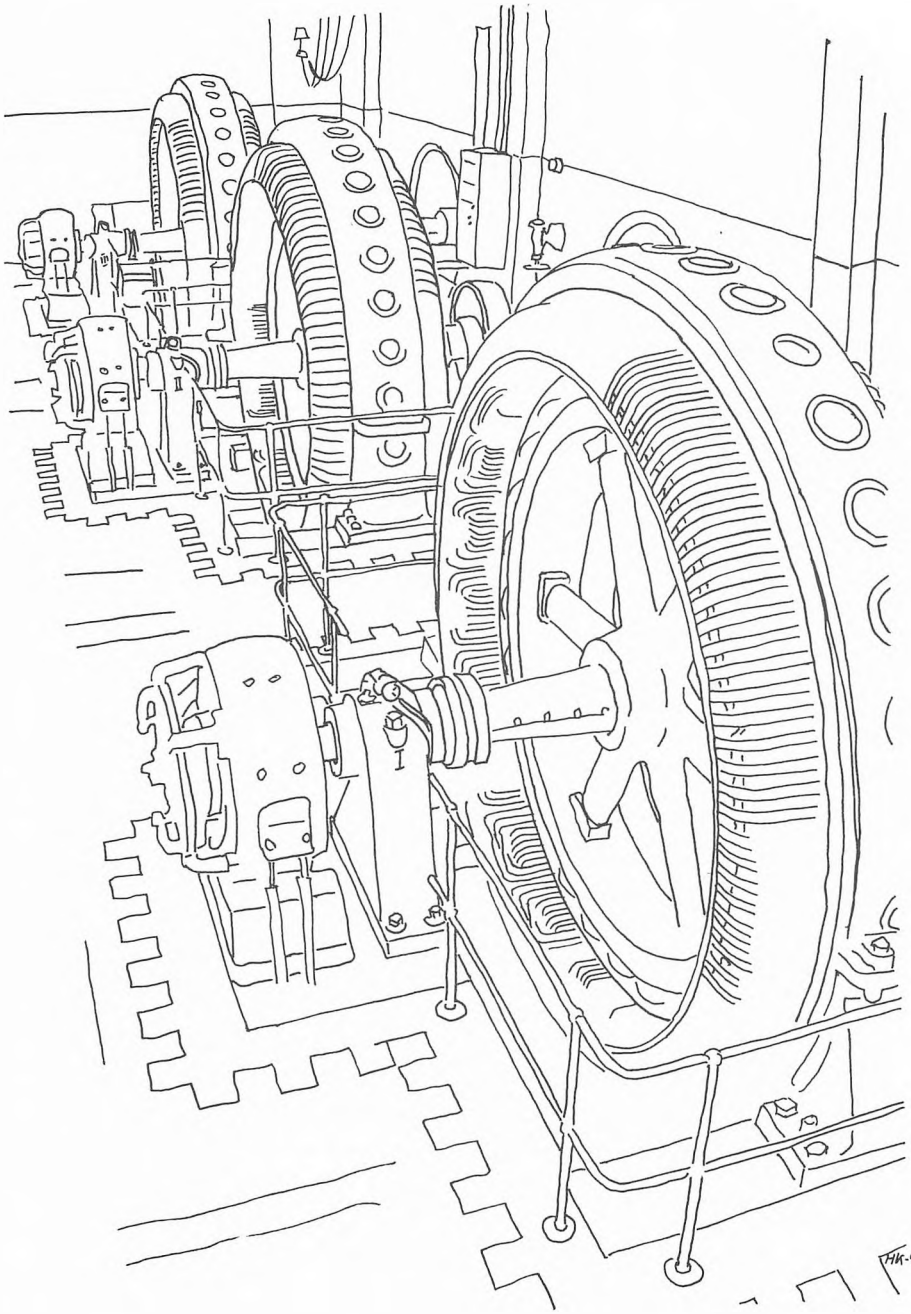
Indenfor i museet er der en lang række ting med tilknytning til Blicher, og til de personer og den egn, han har gjort kendt. Et chatol, der har tilhørt Mads Doss, en knap fra jægeruniformen skytten på Aunsbjerg blev begravet i og meget andet.

Der er også Blichers Stol, fra 1819. Snedkeren i Thorning lavede den af et gammelt æbletræ fra præstegårdshaven. Men Blicher havde småt med penge og betalte ikke. Da han i 1825 flyttede til Spentrup, fik snedkeren stolen tilbage. Nu står den på museet for Blichers egn. I øvrigt viser museet især egnens bondekultur i 1800-tallet.

I „Koloniststuen" er udstillet ting, som har tilhørt de tyske kolonister. Kartoffeltyskerne, som de kaldes, indvandrede her til egnen fra Hessen i Sydtyskland i 1759. I museets fugleafdeling er udstillet en stor og smuk samling af udstoppede fugle og pattedyr.

I den hyggelige kaffestue på Blicheregnens Museum må man gerne nyde sin medbragte kaffe.

I Tangeværkets turbinehal
snurrer svinghjulene fra 1921.

7. Busbjerg

I „En jysk røverhistorie“ fortæller Blicher om den røverbande, som i forrige tider holdt til i en rede under Buhsbjerg. En tjenestedreng, som tilfældigt fandt nedgangen skulle have været dræbt af røverne, men de skænkede ham alligevel livet på det vilkår, at han ikke fortalte sin viden til noget menneske. Løftet overholdt tjenestedrengen: da han kom hjem, sang han for lænkehunden om røverreden, og det i sin husbonds påhør. Så blev der samlet mandskab og røverne fanget.

Båstrup

En nu forsvundet landsby. Se Marsvinslund.

8. Elmuseet

Den store sø mellem Kongensbro og Tange er kunstig. Opdæmningen blev foretaget i 1920 for at skaffe vand til kraftværket. 27 familier måtte flytte; ejendommene blev revet ned, træer og hegn fjernet. Kun 3 træer blev stående i søen nær værket. Man håbede de ville kunne overleve - og folk fortalte, at her skulle ingeniørerne hænges, hvis dæmningen brød sammen.

I kraftværket har Elmuseet nu til huse - et stort og spændende museum for elektricitetens udnyttelse og historie. I den smukke turbinehal bag dæmningen bliver vandkraften stadig udnyttet i turbinerne.

Ved museet ligger den sidste kåg., en af de pramme, man i 1800-tallet brugte til varetransport på Gudenåen. Af heste og mennesker blev de trukket opstrøms fra Randers til Silkeborg - nedstrøms gik det nemmere, man behøvede ikke muskelkraft, og kunne i gunstigt vejr rejse sejl.

Store dele af den gamle pramdragersti er nu genetableret.

9. Fallesgårde

I novellen „Kjerlighed paa Dagvognen“ fra 1844 giver Blicher en beskrivelse af den fattige hedelandsby Fallisgaarde, som den var i hans barndom, omkring 1790:

„Her bor en Præst og to eller tre Bønder. Dalen er skarpsandig, og frembringer ikke stort andet end tyndt Rug. Græs er ikke værd at tale om: „det ene korte blege Straa raaber til det andet,“ som vi Jyder sige. Derfor er og den milevidt udstrakte Hede, ovenfor begge Sider af Dalen, den bedste Græsgang for Faarene og nogle faa, magre Køer. Kartofler holde liv i Mennesker og Fæ. I nogle af mine Drengeaar boede i dette Poenitentskald en Præst, der var Nabo til min Fader - det vil sige: der var kun et Par Miil imellem dem. De besøgte hverandre saa den Tid, saa den Tid. Jeg blev gerne taget med til Fallisgaarde.“

10. Fussingø

I en lang række af Blichers noveller er skuepladsen henlagt til herregårde. Som barn kom han på Hald og på Aunsbjerg, hvor han havde familie. Senere har Blicher som ivrig jæger ofte været inviteret sådanne steder. Hans beskrivelser bygger næsten altid på personligt kendskab til bygninger og til egn.

I „Nøddaaben“ henvises til Fussingø, og hovedhandlingen i „Eneboeren paa Bolbjerg“ udspilles også på denne herregård. I „En landsbydegns dagbog“ kører Morten Vinge i kane fra Tjele med frøken Sophie: „Jeg tog en Tømmestreng i hver Haand, og havde begge mine Arme omkring hende. Jeg holdt dem vidt ud, for ei at komme hende for nær; men hver Gang Kanen gav et Slæng, og jeg rørte ved hende, var det ligesom, jeg havde rørt ved en varm Kakkelovn. Det kom mig for, at jeg fløj i Luften med hende, og inden jeg vidste det, var vi ved Fussingøe. Dersom hun ikke havde raabt: „tenez Martin! arrestez

Fussing Vandmølle hører under Statsskovvæsenet, ligesom herregården.

vous!" havde jeg kørt forbi lige til Randers eller til Verdens Ende."

Godset har fra 1540 tilhørt den adelige slægt Skeel, senere Scheel von Plessen. Den nuværende hovedbygning er opført omkring 1790 i såkaldt klassicistisk stil. I 1939 arvede grev Carl Scheel-Plessen Fussingø; han havde tysk statsborgerskab og med henvisning til det, blev Fussingø i 1946 konfiskeret af staten.

Fussing vandmølle er smukt istandsat og fredet.

11. Gassum

Gassum er annekssogn til Spentrup. Her var Blicher præst 1826 - 1848.

Grathe hede

Se Kong Knaps dige.

12. Grønbæk

I Grønbæk lå et jagthus, og ruinen af det findes endnu. Det siges, at i huset opholdt Erik Glipping sig, natten inden han blev myrdet i Finderup lade, Sct. Ceciliæ nat 1286. Egnen omkring Grønbæk var senere en del af et kongeligt jagtområde, den såkaldte Vildtbane.

Lidt vest for ruinen er en dal, som kaldes Domsdal. Den lokale historie fortæller, at her mødtes de sammensvorne og afsagde dødsdommen over Erik Glipping. Mordet blev aldrig opklaret; men rygter og fortællinger om, hvad der egentlig skete, har der været mange af. En folkevise udpeger Marsk Stig som den hovedansvarlige.

Man må gerne gå op til ruinen; men tænk på, at den ligger i en privat have.

13. Grønbæk Hospital

Christian Fischer til Allinggård og hans hustru Charlotte bestemte i deres testamente, at der skulle oprettes et hospital for fattige og nødlidende i Grønbæk og Svostrup sogne. Det var altså ikke hospital i moderne forstand, snarere et asyl eller plejehjem. Huset stod klar til indflytning i 1778. Det rummede et kammer til hver af de seks beboere eller „lemmer". I et syvende boede den kvindelige opvarterske; desuden var der køkken og en stor samlingsstue. På denne måde var huset i brug til 1965.

I 1978 blev det forsømte hus fredet og istandsat. Nu fungerer det som et yndet rekreationshjem for dialysepatienter. Tænk på privatlivets fred; men det smukke hus kan udmærket ses fra vejen. Tæt neden for huset løber den lille bæk, som har givet byen navn.

14. Grønhøj

Grønhøj er en af Alhedens kolonistbyer. I 1759 blev et hjørne af heden befolket med indvandrere fra Hessen i Sydtyskland. De skulle opdyrke heden og fik til gengæld stillet bolig til rådighed og tyve års skattefrihed. De to byer Havredal og Grønhøj udgjorde den største af kolonierne; men andre blev oprettet på Randbøl hede, og i Slesvig ved den nuværende grænse mellem Danmark og Tyskland. I Sydslesvig var det ikke hede, men mose, som skulle gøres til agerjord.

Projektet var ikke videre vellykket, for det kostede staten langt mere end beregnet, og et stort antal af indvandrerne rejste igen efter kort tid. Men endnu lever på egnen mange efterkommere af kartoffeltyskerne. De har karakteristiske tyskklingende efternavne som Bitsch, Bräuner og Kramer. „Kartoffeltyskere" blev den almindelige betegnelse. Den magre hedejord var stort set kun egnet til kartofler, som da var næsten ukendte for danske bønder. Af økonomiske grunde brugte kolonisterne stude som trækdyr for plov og vogn - det var ikke almindeligt før de kom til egnen.

15. Guden å

I 1830'rne blev Blicher udvalgt af Det kongelige Landhusholdningsselskab til at beskrive Viborg amt i serien om „de danske Provindsers nærværende Tilstand", som man kaldte det. Bogen udkom i 1839 og er senere genudgivet.

Blicher skrev blandt andet om landbrugets dyrkningsmetoder, redskaber og om forskelle inden for amtet. Om fiskeriet i Gudenåen hedder det: „Den er velbekjendt for sin Rigdom paa Fisk. De vigtigste Slags ere: 1) Lax, af hvilke dog kun faa slippe igjennem Laxegaardene ved Randers. For nogle Aar siden blev ved Tange, Højberg Sogn, fanget een, som skal have vejet 54 Pd. 2) Ørreder, af hvilke flere vorde de høiere oppe ved Aaen boende til Deel. 3) Aal, af fortrinlig Størrelse og Godhed, samt ofte i overordentlig mængde, komme dog fornemmelig den højere Bredde tilgode ved Silkeborg og Resenbroe. Overfart skeer ved Resenbroe, Kongensbroe og Aabroe, samt ved Tange Færge."

16. Hald

Ved herregården Hald er der voldanlæg og ruiner af 4 borge. Den femte står endnu.

I 1300-tallet hed ejeren Niels Bugge. Han førte krig mod kongen - Valdemar Atterdag - så han har ikke været en almindelig lille herremand. Under hjemrejsen fra et møde med kongen blev Niels Bugge myrdet ved Lille Bælt i 1359. Forbryderen blev ikke fundet; men dødsfaldet kom kongen meget tilpas. Det er denne begivenhed Blicher skriver om i indledningen til digtet om Hornuglen og dens tuden:

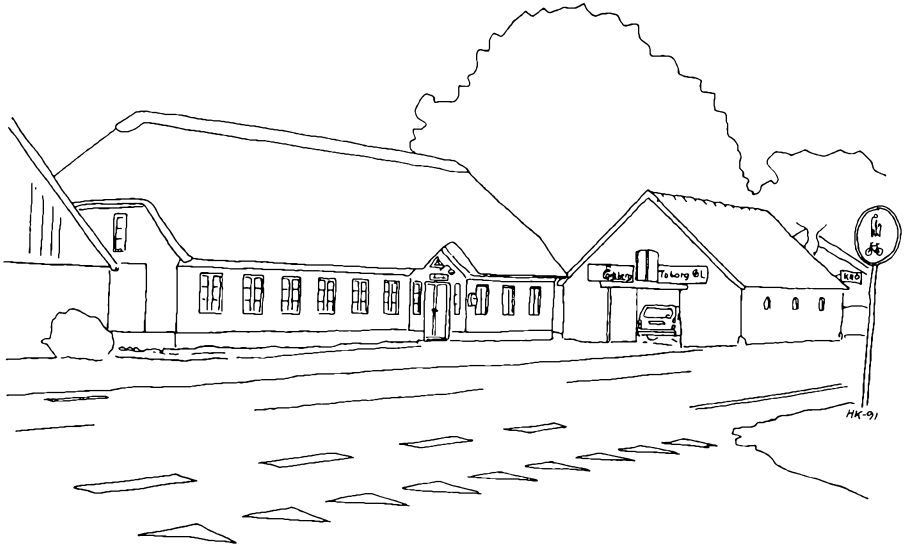
Hvilken frygtelig Fagot!
Fra Ruinerne af Bugges Slot
Har som Barn jeg hørt den. Ordet gik:
Denne sande Spøgelsemusik
Var af Herren selv paa Gammelhald,
Hvor han klager over Borgens Fald;
Over Kongen, som hans Ridderblod
Ved Snigmordere udøse lod.
Siden blev mig af vor Skytte sagt:
Det var Lyden af den vilde Jagt.

Senere hørte godset under bisperne i Viborg. Bisp Jørgen Friis lod borgen med det runde tårn opføre ude i søen kort inden reformationen. Han lå til stadighed i strid med borgerne i Viborg og frygtede for sin sikkerhed. Sagnet siger, at han selv blev den første indsatte i det nye fangetårn i 1536.

De to hollandske jøder Jacob Isak og Samuel de Lima ejede herregården fra 1664 til 1687. Dengang måtte jøder ellers ikke eje fast ejendom i Danmark; men de overtog Hald som pant for penge, de havde lånt til selve kongen. Blicher har skrevet en historie om dem.

I Blichers barndom sad Frederik Schinkel på Hald; han døde i 1794. „Den gale landsdommer" blev han kaldt. Om hans datter handler novellen „Enestebarn": hun var forelsket i en løjtnant, som hun ikke måtte få, men flygtede med ham gennem et vindue. Charlotte Amalie hed hun, var grankusine til Blicher og hans barndoms første forelskelse.

Venstremanden Christoffer Krabbe var ejer fra 1881 til 1892. Han var dengang formand for Folketinget og blev senere en kort tid forsvarsminister.

Kroen i kolonistbyen Grønhøj er opført i 1848, men der har været kro før.

Herregården Herningsholm fra 1579 ligger inde i Herning. I baggrunden skimtes et højhus.

17. Herning Museum

Herning museum er gammelt, oprettet allerede i 1892 som museum for den midtjyske hedekultur. Her vises først og fremmest, hvordan egnens vigtigste erhverv er udviklet fra husflid til blomstrende trikotageindustri. Man kan se håndredskaber og gamle maskiner til uldens forarbejdning. Det er i høj grad husfliden og fårene på heden, som har skabt grundlaget for Herning som moderne industriby.

I museumsparken er der et frilandsmuseum med bindestue, sådan som Blicher har beskrevet det.

18. Herningsholm

Den ældste bygning i Herning er herregården Herningsholm, opført 1579. Det smukt istandsatte hovedhus rummer et museum for St. St. Blicher med mange originalmanuskripter og genstande, som har tilhørt digteren selv og hans familie. Desuden råder museet over en komplet samling førsteudgaver. Oprindeligt blev Blichers værker udgivet i ganske små oplag.

Udstillingerne belyser også selve herregårdens historie. I riddersalen er der vægmalerier fra 1700-årene.

19. Hjermind

I præstegårdshaven står en sten til minde om Frederik VIs besøg i 1826, og en stor runesten. Hvis man spørger, kan man nok få lov til at bese begge dele.

Da H.C.Andersen var på Jyllandsrejse i 1859 aflagde han besøg hos pastor Swane i Hjermind. Undervejs fra Randers i hestevognen havde han iagttaget og noteret, og i præstegården kunne han oplæse sit nye digt „Jylland mellem tvende Have".

Præstegården er opført 1858. Værelset, hvor digteren overnattede og klippede silhuetter til børnene kaldes endnu H.C. Andersens værelse.

20. Hvidsten kro

Hvidsten kro hører til landets ældste, bygget 1634 ved den gamle landevej til Mariager. Men da vejen blev lagt om, flyttede kroen med; det var i 1790.

Blicher har lidt tilknytning til kroen: En ung tømrersvend „Peder Fiil" var forelsket i en gårdmandsdatter; men hendes fader ville ikke vide noget af et ægteskab. Blicher hørte tilfældigt om det, og tilbød de to unge af vie dem i hemmelighed. På bryllupsdagen kom faderen styrtende op til præstegården og råbte „A forbyder ...", men da var de unge netop blevet mand og kone. „Kærligheden bøjede ham - som mand og kone modtog han dem på sin gård," fortæller Blicher selv. Det unge par fik sønnen Niels, som de i 1884 købte Hvidsten kro til.

I dag er kroen også kendt på grund af en tragedie fra krigen: D. 29 juni 1944 blev kroens ejer, hans søn og svigersøn henrettet af tyskerne. De tre havde været medlemmer af den første modstandsgruppe i Jylland, som modtog våben fra luften.

21. Karmark mølle

Idyllisk nede ved mølledammen ligger Karmark vandmølle. Stuehuset er fra omkring 1650, selve vandmøllen fra 1809 og den store lade fra 1863. De tre bindingsværksbygninger er restaureret af Nationalmuseet og fredet.

Området er privat.

22. Karup

I middelalderens slutning var Karup et kendt mål for pilgrimme. Helligkilden besøgtes af syge i stort tal, for den havde undergørende vand, og et madonnabillede i kirken kunne græde ægte tårer. Det er baggrunden for byggeriet af den ualmindelig store kirke i byen. Efter reformationen gik kirken i forfald, sådan som også mange andre valfartskirker gjorde. Da Steen Jørgensen til Aunsbjerg i 1744 overtog kirken, nedbrød han kor, tværskib og resterne af tårnet. Kirken fik derved sin nuværende størrelse.

Et sagn om kirken er genfortalt af Blicher: „... at her engang har staaet et Slag mellem Danske og Svenske, og at en dansk Dronning Margrethe paa Karup Kirketaarn (...) var Vidne til Kampen!"

Under anden verdenskrig anlagde tyskerne Karup flyveplads. Det gigantiske projekt gav arbejde til mange entreprenører, vognmænd og arbejdere fra en stor omegn; ikke alle var tvangsudskrevet.

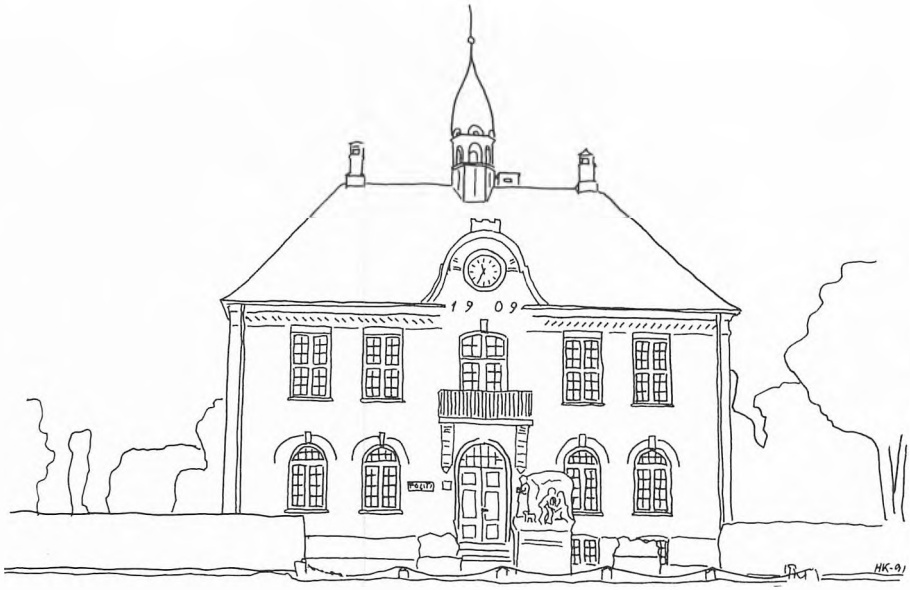
I dag er den militære flyveplads vigtig for Nato, og som arbejdsplads af stor betydning for Karup kommune.

23. Kjellerup

Den nye snorlige landevej mellem Silkeborg og Viborg blev indviet i 1859. Der hvor landevejen Randers-Ringkøbing krydsede den nye vej, omtrent midt mellem Viborg og Silkeborg, opstod Ny Kjellerup. Østergade, Nørregade, Vestergade og Søndergade udgår fra dette kryds. Kroen i Gammel Kjellerup flyttede snart derhen. I forbindelse med kroen var købmandshandel, det trak andre forretninger og håndværkere til.

I 1837 flyttede tingstedet fra Hinge til Hørup. Torvet i Kjellerup er en tidligere markedsplads; bygningen midt for er tinghuset. Det kunne godt ligne et rådhus; men rådhus havde man kun i købstæderne. I 1912 kom jernbanen til byen, en beskeden stikbane fra Rødkærsbro, som 12 år senere blev forlænget til Silkeborg. Landevejen, som oprindeligt var årsag til Kjellerups opståen, er nu ført uden om byen.

På Torvet står et Blicher-monument, en gave fra Carlsbergfondet.

Tinghuset på Torvet i Kjellerup kunne godt ligne et rådhus.

24. Knudstrup

Landsbyen Knudstrup har formentlig navn efter en mand, Knud, måske den første eller største bonde i byen. At byen har været et vejknudepunkt kan også have givet navnet: Førhen mødtes vejene fra Viborg, Randers, Vejle, Ringkøbing og Skive her ved Knudstrup kro.

Der var over tyve kilometer til den nærmeste købstad, og dermed grundlag for et af egnens største markeder, i slutningen af juni. Der blev handlet med stude, får, heste og alt, hvad der hørte landbruget eller husholdningerne til.

Karle og piger satte en del af lønnen i et par træsko eller en kærestegave. Snaps, pandekager og markedsgøgl hørte med i billedet.

Da en skoledreng omkring århundredskiftet skulle fortælle om årets tre højtider svarede han: „Jul, påske og Knudstrup marked."

25. Kong Knaps dige

På en fredet idyllisk plet, hvor Hærvejen krydser den lille Haller å, ligger en gammel vold, Kong Knaps dige. Det er et forsvarsanlæg, bygget i jernalderen for måske 1500 år siden. På dette sted stod den 23. oktober 1157 det afgørende slag mellem de to konger Valdemar og Svend. Svend Grathe blev dræbt og begravet ved Grathe kapel - en mindesten viser stedet. Valdemar vandt og blev senere kaldt „den store".

Senere er sagnet om dette slag fortalt på egnen. Svend havde oprettet hovedkvarter på Grågård. Bonden på gården havde sluttet sig til Valdemar og var derfor ikke hjemme, og om natten tvang Svend Gråbondens kone til at sove hos sig. Efter slaget prøvede Svend at flygte, men blev fanget, da han udmattet satte sig på en høj - Svendshøj - for at hvile. Bonden på Grågård genkendte Svend og det personlige regnskab blev gjort op: Svends hoved blev kløvet med en økse. Blicher har hørt sagnet, og har gengivet det i „E Bindstouw".

26. Kongenshus

Ludvig Kahlen var en initiativrig tysk født officer i den danske hær. Han fik i 1754 kongens tilladelse og støtte til et forsøg med opdyrkning af Alheden. En gård fik han opført på et areal ved Storedalen, nær landevejen Skive-Kolding - af naboerne blev den kaldt Kongenshus. Men efter otte trælsomme år måtte han opgive og vendte tilbage til sin gerning som officer. Hans indsats var det første organiserede forsøg på at omdanne heden til landbrugsjord.

Lidt ironisk er området nu den smukkeste og største samlede hedestrækning, vi har tilbage. Kongenshus Mindepark for hedens opdyrkere blev indviet i 1953. Her kan man endnu få indtryk af hedens omfang på Blichers tid - stilheden og de uendelige vidder...

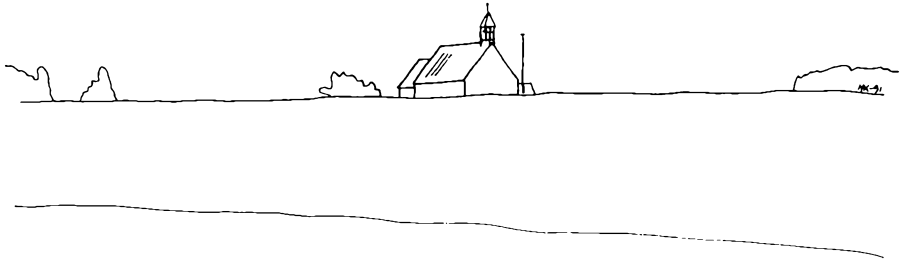
I dalen er der rejst mindesten for mange af hedens opdyrkere og deres trælse slid. Ved hotellet Kongenshus kan man besøge et lille museum for hedens opdyrkning.

27. Kvorning

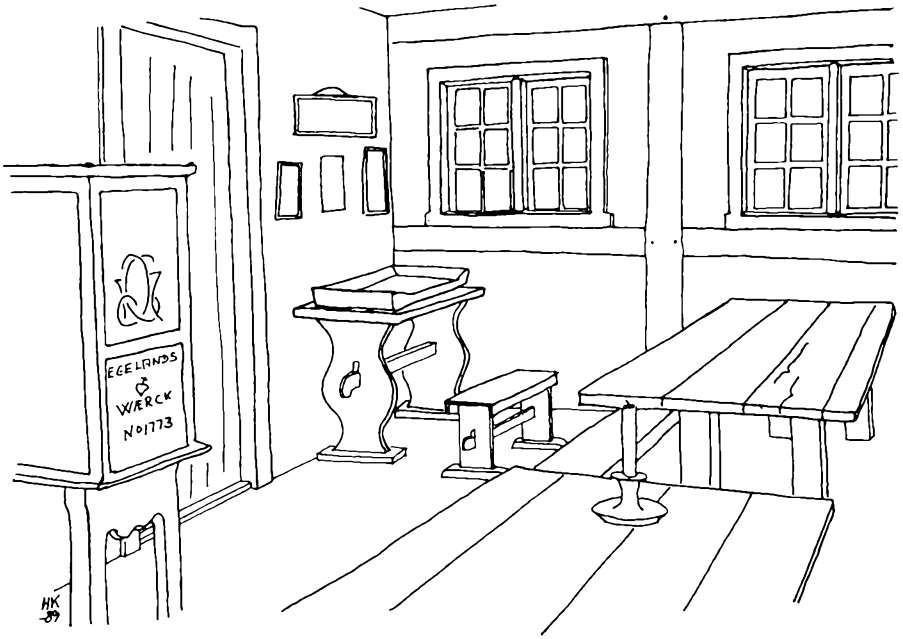
Vorning og Kvorning ligger ikke langt fra hinanden - det har nok givet anledning til en del morskab og forvekslinger i tidens løb.

I Vorning har Blichers farbror Jørgen Ganzel Blicher været præst. I novellen „Nøddaaben" var det præstefruen i denne by, som formedelst gode ord og især betaling foretog en hemmelighedsfuld dåbshandling i præstens studerekammer. De to skumle personer, som havde forlangt barnet døbt, drog så igen af med barnet og den sorte kasse. „Da man næste Søndag aabnede Qvorning Kirkedør, fandtes under en af de nærmeste Stole den lille sorte Kasse, og i Kassen et dødt Barn, indsvøbt i fiint Linned." Et uvist sagn fortæller om en prinsesse, som i sin tid „hemmelig skal have bragt et Elskovsbarn til Verden."

Bag orglet i Kvorning kirke opbevares endnu den sorte kasse.

Kvorning kirke ligger frit, som mange kirker oprindeligt har ligget, uden omklamrende huse. Bag orglet opbevares en lille sort trækiste.

Skolestuen i Lysgård. Bakken på bordet i baggrunden er til sand.Her øvede børnene sig i at skrive. Om aftenen holdt læreren bindestue.

28. Kærsholm

Øst for Thorning ligger den lille herregård Kærsholm. I 15- og 1600 årene tilhørte gården den adelige slægt Sandberg. Adelen betalte dengang ikke skat. Til gengæld skulle der ydes krigstjeneste, og det har flere måttet bøde for. Christian Sandberg faldt 1568 i Sverige, og i krypten under Thorning kirke ligger oberstløjtnant Tyge Sandberg. Han faldt ved Nyborg 1659 under slaget med svenskerne.

Siden Kærsholms udstykning i 1812 har hovedparcellen heddet Nederkærsholm. Man solgte de tilhørende bøndergårde fra, så fæstebønderne kunne blive selvejere, og det fjerneste af herregårdens jord blev udstykket til nye selvstændige ejendomme. Det var der på den tid en god fortjeneste i. Enkelte spekulanter specialiserede sig ligefrem i at „slagte" herregårde.

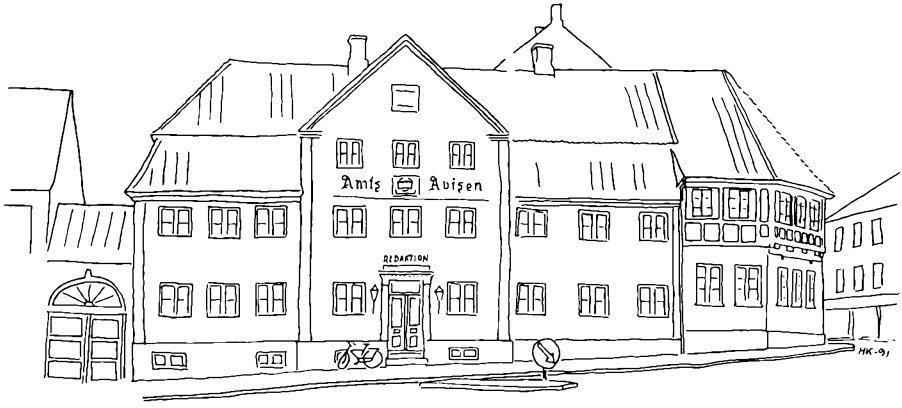
Forbi Kærsholm løber Tange å. De store enge her har været grundlag for en vigtig indtægtskilde: opdræt af stude til eksport. Et læs godt enghø regnedes omkring år 1800 til samme værdi som et læs korn. Ad Hærvejen blev studene drevet ned gennem Jylland til markederne i Flensborg, Slesvig og Husum.

Ifølge Blicher var det e Kjasholmmand, som i Ungstrup kirke „jaw hans Koer igjennem" sin rival.

29. Liselund

Denne smukke fredede gård, blev opført omkring 1790. Etatsråd Steen de Steensen flyttede ind her, da han gik på aftægt efter salget af herregården Aunsbjerg.

I Blichers novelle om skytten på Aunsbjerg, besøger han som gymnasieelev sin „oldmorbroder" på Liselund. I samtalens løb kommer de også ind på skytten, og den gamle etatsråd må forklare baggrunden for begivenhederne, dengang Vilhelm Skytte døde.

Randers Avis er grundlagt 1810. Til avisen skrev Blicher en række digte og kommentarer.

30. Lysgård

En af de bedst kendte historier på Blicheregnen er E Bindstouw. Den foregår i den gamle skole i Lysgård. Mange på egnen kan citere indledningen:

„De war e Awten fa bette Jywlawten - nej hold! A lywwer - de wa sgi den Awten far ve indda, dæ wa Binnstoww te e Skwolmæjsters, ham Kræn Koustrup - I kinne ham wal? Dæ wa nok dæ kinnt ham, for om e Vinter wa han Skwolmæjster, men om e Sommer wa han Muhrmæjster; aa han wa lih døgte te beggi Diel. Aa han ku mier end de, faa han ku stel Blued, aa vis igjen aa vænn e Vind, aa løhs øwwer baallen Fingger, aa møj mier. Men te aa maahn wa han ett saa fulkommele som e Præst; for han had ett gon i den suet Skuel."

Bindestue eller strikkestue var bøndernes sammenkomster for at strikke og samtidig underholde hinanden. Nu er det nok ikke alle, der kan forstå jysk, som man talte det på Blichers tid, så derfor dette forsøg på en oversættelse:

Det var aftenen før lille juleaften - nej holdt! jeg lyver - det var sgi den aften før endda, der var bindestue hos skolemesteren, ham Kristen Koustrup - I kender ham vel? Der var nok, der kendte ham, for om vinteren var han skolemester, men om sommeren var han murermester; og han var lige dygtig til begge dele. Og han kunne mer end det, for han kunne stilne blod, og vise igen og vende vinden, og læse over bulne fingre, og meget mer. Men til at mane var han ikke så fuldkommen som præsten, for han havde ikke gået i den sorte Skole.

Såvel Steen Steensen Blicher som hans far Niels har været præst i Lysgård. Blicher brugte ofte levende model. Det er derfor heller ikke mærkeligt, at mange af personerne i E Bindstouw er virkelige skikkelser. Det gælder skolelærer og murermester Kræn Koustrup; hans skole er nu indrettet til museum.

31. Lyshøj

Fra toppen af Lyshøj hævdede Niels Blicher, at man kunne tælle 41 kirker. Det er nu nok overdrevet, men før heden blev opdyrket har der været en vid udsigt fra denne gravhøj - måske Jyllands højeste punkt, siger Blicher. Den er dog ikke mere end 94 meter over havet. Læhegnene af fyr hører næsten alle til efter år 1900; de bryder vinden, men også udsynet.

På Lyshøj er rejst en mindesten i anledning af hundredåret for Blichers fødsel, altså 1882, som indskriften siger. Men stenen kom først op året efter; økonomisk var det nemlig et større projekt end først antaget, at bakse den store sten på plads.

32. Marsvinslund

I Vium sogn ligger Marsvinslund. I dag er den en af landets få mere ydmyge herregårde, bygget af bindingsværk og med stråtag. Det var Jørgen Marsvin, som i 1654 samlede jorden af de fire bøndergårde, som udgjorde landsbyen Båstrup. „Nogen af de gamle bønder", skriver Blicher, „kalder den endnu Båstruphus".

I novellen „E Bindstouw" fortæller Per Baastrup om en af dem, som havde mistet sin gård. En dag var han gået op til Jørgen Marsvin på herregården „med det her svinenavn", Marsvinslund. Der var netop fine gæster: „Godaw! aall I gue Venner og Frænner!" - „Ær den Bunde gal?" rovt somm a dem, aa vil hat ham kyl ud. Men Maahswyen saah, te han mot gjahn blyww let, faa de wa Jen, dæ had hans Frispraak ve ham. „Men hudden ka Do woww aa tittelier wos søen?" saa han. „Aaejou," suert mi Aallfaaers Aallfaaer, „A ved ett ræther, end te vi hør aallsammel te jen Slæjt. Gue Haassbon hedde jow Maahswyen, den Mand dæhr hedde jow Griis, han dæh hedde Gaalt, aa han dæ æ jow en Wonni, og mi Faaer haa di aall si Daww kal Pe Sow - saa maa A da aa vær aa e Swynslæjt." Marsvin,

Hosekræmmergården i Simmelkær. Måske var det her, Blichers hosekræmmer boede.

Rokokokirken i Sjørslev. Pulpituret lod Steen de Steensen opføre til sig selv.

Gris, Galt, Orne og Per So. Jørgen Marsvin måtte indrømme, at det kunne lyde som én familie. Og så fik „min oldefars oldefar" en anden sti at rode i, som Blicher skriver.

33. Non Vandmølle

Ved afløbet fra Hald sø har fra middelalderen ligget en vandmølle. Oprindeligt hørte den under nonneklosteret i Asmild ved Viborg - deraf navnet. Nu er møllen nedlagt, men der er kro.

Nørre Vinge

Se Sønder Vinge.

34. Randers

Latinskolen i Randers havde først Blicher som elev, senere som lærer. Under hans tid som præst i Spentrup har købstaden Randers spillet en vigtig rolle for ham på mange måder. Bogtrykker Elmenhoff udgav mange af Blichers noveller, og talrige gange henviser Blicher til byens betydning for landbrug og handel. På Tørvebryggen var der således omladning af Gudenå-prammenes tunge laster. Randers Amtsavis (Nørregade 7) bragte mange af hans avisindlæg og digte, for eksempel et hyldestdigt ved Frederik VIs tronbestigelse.

Som adjunkt ved latinskolen boede Blicher 1810 til -11 i ejendommen Vestergade 29.

I 1828 boede Ernestine nogle måneder i byen. Efter alt at dømme var hun sendt hjemmefra på grund af utroskab; men blev snart taget til nåde igen.

Og til Randers flyttede Blichers enke Ernestine i 1848. Hun havde en lejlighed i Markedsgade.

35. Simmelkær

Fra gammel tid har man fortalt, at den rigtige hosekræmmer i Blichers novelle boede på Vestergården i Simmelkær.

Det kan udmærket passe; men beviser for det er der ikke. Det er altså muligvis her, Esben blev dræbt af den sindssyge Cecilia, for at de sammen kunne mødes i himmelen.

Hosekræmmerne var handelsmænd. De opkøbte egnens strikkevarer - bindetøj - og solgte det videre til handlende i København eller Holsten, hvor Esben jo også prøvede sin lykke. I bytte til bønderne gav de ofte forskellige kolonialvarer og var dermed en slags købmænd.

Bindeegnen strakte sig gennem 11 herreder, men med Lysgård og Hammerum herreder som kerneområde. Her fik en stor del af befolkningen en væsentlig indtægt ved at strikke. Ifølge Blicher var det op mod halvdelen af pengeindkomsten, som man skaffede sig ved at strikke hoser, vanter, uldklokker. Ulden havde man fra sine får. De var nøjsomme, og kunne for det meste klare sig med, hvad der var på heden. Det skete, at ulden ikke slog til; så købte man fra egne, hvor strikningen ikke var et bierhverv.

36. Sindinggård

Sindinggårds historie kan følges fra omkring 1400. Den hører ikke til Vestjyllands største herregårde; men i 1810 var der dog 1100 tønder land, hvoraf halvdelen var hede og mose. Slægten Dyre ejede gården i mange år. Mest kendt er nok Palle Dyre, gift med Marie Grubbe fra Tjele. Hun var model for Blicher i „En landsbydegns dagbog".

Der er endnu spor af gamle vandfyldte voldgrave. Men det meste af den nuværende hovedbygning er opført i første halvdel af 1800-tallet af S. A. Fjelstrup, en god bekendt til Blicher. Fjelstrup anlagde en stor parklignende have på 4 tønder land - et særsyn i denne næsten træløse egn. Man sagde om haven, at det var den skønneste i Vestjylland. Fjelstrup var også en aktiv landmand, som energisk gik ind for hedeopdyrkning og træplantning. Under landbrugskrisen i 1830'rne var han i vanskeligheder; men klarede skærene, da han i 1835 vandt den store præmie på 50.000 rigsdaler i Klasselotteriet.

Blichers yndlingsdatter, den højt elskede Malvine, var i huset hos Fjelstrup. Og Fjelstrups datter Vilhelmine blev gift med Blichers søn Jens Frederik, ejer af Karup Vandmølle. Desværre gik det mange af Blichers børn ilde; man sagde, at der var tyndt held ved dem. Således også Jens Frederik: han gik fallit med møllen.

37. Sjørslev kirke

På Blichers tid tilhørte Sjørslev kirke ejeren af Aunsbjerg, Steen de Steensen. Fra 1760'erne har han ombygget den gamle middelalderlige kirke kraftigt. I dag er den en af landets ganske få kirker med inventar i klassicistisk stil. I Italien havde man dengang netop genfundet Pompei, som i år 79 blev begravet under Vesuvs lava. Stilen derfra var højeste mode. Balkonen eller pulpituret, hvor orglet nu står, var oprindeligt forbeholdt „de fine", herskabet på Aunsbjerg. Landsbykirker havde normalt ikke orgel, så salmesangen foregik uden musikledsagelse.

Pengene til udsmykningen skal stamme fra Ole Hestegilders røverier - det fortæller Blicher i „Jyske røverhistorier". Efternavnet hentyder til, at han kastrerede heste. Bagest i kirken er der en rakkerstol. Dér ville ingen „ærlige" mennesker sidde. Rakkeren var den i sognet, som flåede selvdøde kreaturer, fejede skorsten, tømte lokummer og udførte andre ubehagelige hverv. Oprindeligt var han også bødlens medhjælper.

I en gravhøj på kirkegården ligger Steen de Steensen begravet. Højens fint tilhugne granitsten sad engang i kirkens ydermur.

En vis landspolitisk betydning har kirken haft. Det var nemlig her, den jyske adel samledes for at lægge råd op mod Chr. II i 1521.

38. Sjørup

I „Røverstuen“ flygter frøken Mette og hendes kornet på én hest. Fra Aunsbjerg kan man følge deres rute gennem Vium, forbi Hvam kro og til Sjørup, som lå på randen af Alheden. „Men nu ophørte sporet. Her løb adskillige Veje; alle med dybe og snevre Hjulspor - hvilken var den rette?“

At finde vej på de store heder var kun for stedkendte. Ofte brugte man gravhøje til at orientere sig efter. Mange høje er sløjfet i forbindelse med hedens opdyrkning, men i Ulvedal Plantage syd for Sjørup kan man på et ret lille område se en klynge på op mod hundrede.

Ved Sjørup ændrer landskabet afgørende karakter. Mod øst ligger det bakkede og frodige Østjylland, mod vest det flade, sandede Vestjylland. Lige netop hertil nåede ismasserne, som under sidste istid for 10.000 år siden dækkede Østdanmark. Grusgravningen hører især til vest for israndslinien.

39. Skjern

Skjern kirke er en blytækket bygning fra 1200-tallet. Den har intet tårn, er kullet, som det kaldes. Kampestensmurene er næsten fuldstændig sat om ved en restaurering i 1887: Stenene er taget ned og sat op igen. Det er en proces, som mange landsbykirker har været igennem. I spiret hænger en af landets få middelalderlige klokker, måske er den helt fra 1300-tallet. Ved koret står to runesten, den største har indskriften: „Sasgerd, Finulvs datter, rejste stenen efter Odinkar, Osbjørns søn, den dyre og hin drottro. En sejdkarl (skal) den mand (være) som bryder disse kumler“.

Fra kirken er der mod syd udsigt til herregården Skjern. Bag den ligger i engene voldstedet, hvor runestenen er fundet i ruinerne. Borgen har i middelalderen ligget godt beskyttet som en ø i mosen eller søen, oven i købet omgivet af en dobbelt voldgrav. Svære egepæle har båret en bro til det faste land.

Fra Skjern slot er der udsigt over engen til kirken.

Dele af den nuværende hovedbygning er opført i 1690erne af materialer fra det nedbrudte Skjern slot. I mange år indgik godset i grevskabet Skeel sammen med Ulstrup, Fussingø og flere andre.

40. Snabeshøj

På højen holdt man i gamle dage det store landsting, inden det blev flyttet til Viborg: Snapstinget burde rettelig skrives Snabesting. Det mener i hvert fald Blicher, men man skal jo ikke tro på alt.

41. Spentrup

På Blichers tid var Spentrup et af Jyllands bedste præstekald. Her boede Blicher fra 1825 til sin død 1848. Bygningen er opført i 1795 af Blichers farbroder, præsten Peder Daniel Blicher, ofte kaldet „den rige Blicher". Da han døde i 1809, efterlod han sig en enke på 16 med et nyfødt barn. Blicher traf hende i præstegården, da hun havde været enke i fire måneder. Hun havde da været gennem to forlovelser. I en rude ridsede han sin kærlighedserklæring: „Jeg elsker min Neste. Fire måneder senere giftede de sig. Størstedelen af hans litterære produktion er blevet til i Spentrup - også det meste af stoffet om „Blicheregnen" - heden og de personer, som hørte til der.

Ved kirkegårdsdiget ligger Malvines hus med museum og mange Blicherminder. Her boede hans yndlingsdatter Malvine fra hun i 1838 blev gift med præstegårdens forpagter Rasmus Berg.

I præstegården findes det værelse, hvor Blichers kapellan W. Chr. Lakier skød sig i 1847. Blodpletten på gulvet blev bevaret i mange år - indtil den nuværende præst har fået den fjernet.

På kirkegården ligger Blicher og Ernestine begravet. En mindesten blev det først til 16 år efter hans død.

42. Stanghede

Fra parkeringspladsen ved Niels Bugges kro kan man til fods komme op på den smukke Stanghede. Stien går gennem slugten ved siden af kroen. Heden er fredet, og fra Statsskovvæsenets side søger man at holde træbevoksningen nede. Det er fårene gode til.

43. Stendal plantage

I 1788 blev det første initiativ taget til oprettelse af en statslig plantage på heden. Et stykke, som ellers tilhørte kolonisterne på Alheden, blev indhegnet med et kraftigt tørvedige og tilsået med rødgran og lidt birkefrø.

Kolonistgården Stendalgård blev gjort til skovriderbolig, og det har den været til 1990. Her kom Blicher meget. Dels for at deltage i jagter, dels som gæst ved festlige sammenkomster. Som digter følte han sig ikke for fin til også at skrive lejlighedssange, som kunne gå på tidens gængse melodier - „Vift stolt på Codans bølge" brugte han flere gange. I køkkenet huserede en overgang den berømte kogebogsforfatter Madam Mangor. Det har sikkert været nogle gode fester.

Blicher har som barn, og senere i sin tid på Thorning Præstegård, kunnet følge udviklingen i Stendal plantage. Selv har han også været aktiv som skovophjælper. Tilbage er endnu to af hans ædelgraner plantet i Thorning præstegårdsskov. Og ved Spentrup findes „Blichers graner", en lund, som han fik plantet i sin Spentruptid.

44. Sønder Vinge

Nørre Vinge er nabolandsby til Tjele, Sønder Vinge ligger ikke langt derfra ved Ulstrup.

Vinge er navnet på degnen i Blichers fremragende novelle „Brudstykker af en landsbydegns dagbog", skrevet 1824.

45. Thorning

I Thorning ligger Mads Doss begravet. Hans gravsten kan ses lige vest for kirketårnet. Han var husmand og boede på Thorning Vestermark ved siden af en gravhøj, Dosshøj, som gav ham navn. Han levede 1779 - 1854. Hans kone Ane Else Christensdatter døde to år senere.

Mads Doss er kendt fra Blichers sang. Han var en kon koltringsknajt, hedder det i sangen. Som andre børn blev han sendt ud på heden for at vogte får - det var et passende arbejde for en dreng på 8-10 år. Kedeligt var det, men heldigvis mødte han en pige fra Kølvrå, som var ude i samme ærinde.

Mads Doss

Mads Doss han war en kon
Koltringsknæjt,
Han gek mæ Foeren i Hien,
Imell saa slow han Lyng te en Bæjt,
Imell saa band aau Vien
En Liim te hans Muer, aa saa saang
han imell,
Di hoer ed saa vit, nær han tow te aa
hwell:
La la luh - la la lih - kom! saa skal A
bih.

Mett Kølvro war en kon Stonthostøs,
Gek aasse mæ Foeren i Hien,
Aa somti hun swedt, aa somti hun frøs;
Den Drywwen slet ett hun ku li en.
Hun snøvsed imell, faa hin Dawwen wa
laang,
Iwessomda tahrt hun sin Klukker, aa
saang:
La la luh, etc.

Aa somti di mødtes saa his aa saa hæhr,
Od Mælmad, aa spraakked saa knøwt da,
Aa let om let fek di hwerranner saa
kjæhr:
Jen kam næ den Aahn ga en Hwøwt da.
Aa næ di had edt, gek di hvæ te si Hjaer,
Aa saang, saa de gjall owwe Mosser og
Kjaer:
La la luh, etc.

Saaen gek da en Sommer, aa dæ gek flier,
Lieg Kjærrester saa di fann o da.
I Hien kam di no ikki møj mier,
Men hjemm ve hwerranne di lo da.
Aa saa bløw di gywt, aa behøwd ett aa
sønng,
Som faer di had gjow, i di baareste Lønng:
La la luh, la la lih, kom! saa skal A bih!

„Oversættelse":

1 - Mads Doss han var en halvvoksen knøs, han gik med fårene i heden, indimellem så slog han lyng til en bagning, indimellem så bandt han af pilevidjer eller kviste en kost til sin mor, og så sang han indimellem, de hørte det så vidt omkring, når han tog til at råbe: Lalaluh, lalalih, kom så skal jeg vente.

2 - Mette Kølvro var en stunthosetøs (hun gik med lange strømper uden fødder), gik også med fårene i heden, og somme tider hun svedte og somme tider hun frøs; at drive med fårene kunne hun slet ikke lide. Hun græd indimellem, for hende var dagen lang, en gang imellem tørrede hun sine øjne og sang: Lalaluh, etc.

3 - Og somme tider de mødtes så hist og så her, åd mellemmad og talte så pænt, og lidt efter lidt fik de hverandre så kær, den ene kom, når den anden gav et vink. Og når de havde ædt gik de hver til sin hjord får og sang, så det gjaldede over moser og kær: Lalaluh, etc.

4 - Sådan gik da en sommer, og der gik fler, så fandt de da på at lege kærester. I heden kom de nu ikke meget mer, men hjemme ved hverandre de lå da. Og så blev de gift og behøvede ikke at synge, som før de havde gjort i den bareste lyng: Lalaluh, lalalih, kom! så skal jeg vente.

Det sidste vers er ret nyt i sangbøgerne. Indtil for 20 år siden kunne man åbenbart ikke skrive om de forelskede unge, som lå ved hinanden. Og Mads og Mette blev endda gift.

46. Tjele

„En landsbydegns dagbog“ er nøje knyttet til Tjele. Her begynder og her slutter landsbydegn Morten Vinges tilværelse. Sophies skæbne, eller Marie Grubbe, som var hendes virkelige navn, er et andet tema i novellen. Marie Grubbes fader Erik sad på Tjele fra 1635 til 1692.

Niels Blicher, Blichers fader, var i sin ungdom i 1770erne huslærer i Foulum præstegård og efter sin eksamen hovmester på Tjele. Det er sikkert hans kendskab til forholdene, som har fået Blicher til at lade sin første novelle foregå her.

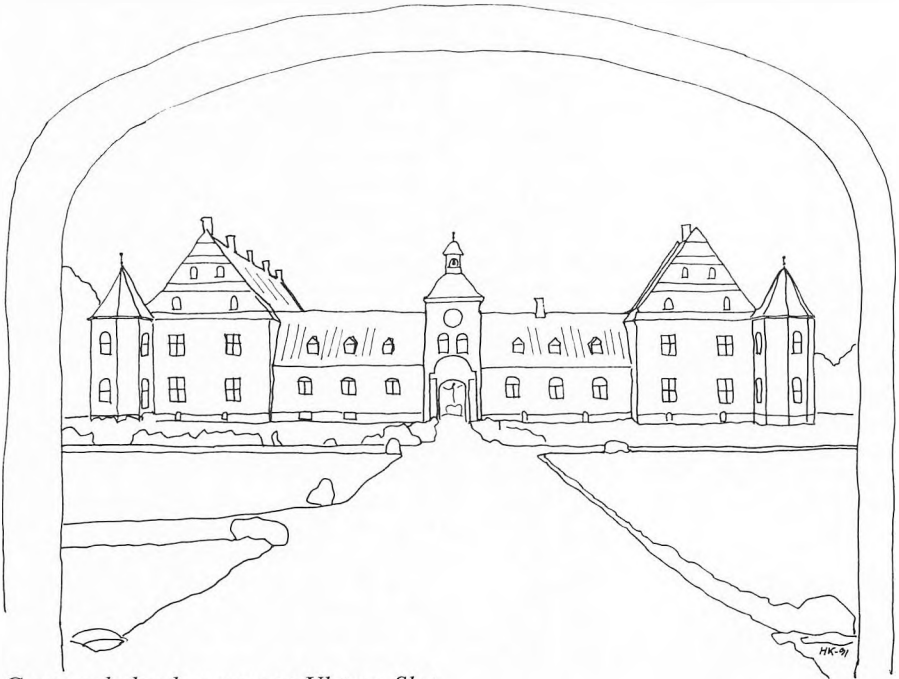
Tjele er en af de gamle herregårde. Det lille stenhus „Sønderhuset“ er fra middelalderens slutning kort efter år 1500, men senere ændret en del. Det er bygget af marksten og udvendigt beklædt med munkesten. Murene er op til 120 cm tykke - bygherren Mogens Lauridsen Løvenbalk har nok ønsket at kunne forsvare sig. Den egentlige hovedbygning er i det væsentlige fra 1500-tallets slutning.

Der er et lille museum på Tjele.

Tjele kirke er sognekirke, men bærer stærkt præg af at have været adelige slægters private kapel. Den ligger lige ved siden af herregården. En del af inventaret er helt tilbage fra 1500-tallet. Der er gravmindesmærker for en række af de tidligere ejere, og i gravkrypten under skibet står fem kister.

47. Ulstrup slot

Som mange af de store jyske herregårde har også Ulstrup en lang historie. På Ulstrup mark er fundet en runesten, og den kan være rejst af en viking, med sæde på Ulstrup eller en forgænger for den. Indskriften på stenen lyder „ ... rejste ... efter sine skippere Thire og Thue.“ Runestenen står på en plæne syd for hovedbygningen.

Gennem laden kan man se Ulstrup Slot.

Den første skriftlige omtale af Ulstrup som kendes, er fra slutningen af 1300-tallet, hvor Jens Brandsen var ejer. I 1579 afstod Frederik II Ulstrup til sin rigsråd Christen Skeel, som også ejede Fussingø. Den nordlige fløj af hovedbygningen er fra hans tid, opført omkring 1590. Midterfløjen er fra 1600-tallet, ladebygningen mod øst er bygget 1668. Det var få år efter, at Danmark måtte afstå Skåne, Halland og Blekinge til svenskerne. Mange adelige valgte på det tidspunkt at flytte til Danmark; det påstås, at spærene i laden er fra et nedrevet dansk gods i Skåne. Hovedbygning og lade er fredet. I 1921 blev det meste af jorden udstykket til 32 husmandsbrug.

På Ulvedal - det vil sige Ulstrup - holdt lærerne fra Randers latinskole deres ferier i Blichers to noveller „Juleferierne" og „Høstferierne".

Herregården er i privat eje, og der er ikke offentlig adgang; men man kan nok vove at stikke hovedet gennem ladebygningens port.

48. Ungstrup

I middelalderen lå „Luhn Kjerk" i Ungstrup. Ifølge Blicher skete der et mord i kirken. Herremanden på Kærsholm myrdede sin rival for at kunne gifte sig med den unge enke på Aunsbjerg. Efter dette drab blev det af kongen befalet, at kirken skulle nedrives. En del sten og spær fra kirken blev brugt til en udvidelse af Thorning kirke, andre materialer indgik i bygninger på egnen. Nogle sten og vievandskarret kan nu ses på museet i Thorning. Ved en svag højning på marken øst for Ungstrup står en mindesten, der viser stedet, hvor kirken lå.

49. Vattrup

Den lille landsby øst for Thorning er ikke nem at finde. Næsten alle gårdene er flyttet ud i forbindelse med landboreformerne omkring 1800. Kun to af gårdene er tilbage. Men siden er der bygget mejeri, skole og et lille andelsfrysehus - en købmand har der også været. Ingen af disse er dog i drift i dag.

På Vattrupgård i denne by var Claus Nielsen Vattrup født. I Blichers historie om hesten Messingjens var Claus Vattrup kyrasser og den første, som havde hesten.

Claus Vattrup ligger begravet i Thorning; men den trofaste Messingjens sluttede sit liv i landsbyen Underup ved Horsens. Her ligger den smukt under et æbletræ.

50. Viborg

Viborg er Jyllands gamle hovedstad, hvor konger i middelalderen blev kronet og love stadfæstet. Snapstinget betød gyldne tider for byen.

Snapstinget var oprindelig landstingsmødet i Viborg den første uge efter helligtrekonger. I denne uge blev der også indgået aftaler og afsluttet handeler, det blev et marked. På Blichers tid var det flyttet til 4.-20. juni. Betydningen af ordet snapsting er uvis, men Blicher har en mening om det - se „Snabeshøj".

Beskrivelsen af snapstingstiden har Blicher skrevet i novellen „Fjorten Dage i Jylland":

„Den Fremmede, som i hine Aaringer besøgte Viborg under Snabsthingstiden, maatte troe at dens gyldne Alder atter havde fornyet sig. Der var et Liv, en Færdsel, en Tummel og en Pragt, som ellers kun Europas folkerigeste Stæder opvise. Hvad Hjertet er for Blodet, syntes denne By at være for Landets Penge: de strømmede uophørlig til og fra, eller rettere igjennem: idet de samlede sig fra alle Statslegemets endogsaa de fjerneste - Dele, for igjen med samme Hurtighed at adsprede sig. (...) Alle Landevejene omkring Viborg vrimlede af Kjørende, Ridende, Gaaende; jeg forundrede mig over, hvor

den lille By kunde rumme saa stor en Mængde. Men ogsaa ethvert Huus var fuldt. De fattige eller mindre formuende Indvaanere droge sig med Familie tilbage til Pulterkamre, eller indknebe sig i andre ubeboede Rum, eller stege op paa Lofterne, overladende for dyr Betaling de bedre Værelser til Gjæsterne; en fiendtlig Hær kunde ikke have gjort det værre. De rige eller fornemme Gaardejere toge Venner og Venners Venner i fri Indqvartering."

I „Jyllandsrejse i sex Døgn" hedder det:

„Hurtig du Kudsk! hist op til Vrimlen i Viborg!
Der gaaer det lystigt; Concerter,
Comedier, Baller."

Blicher havde mange gode minder fra Viborg. I en række noveller indgår scener fra byen, og selv har han også optrådt. Han spillede fløjte på teateret.

51. Vinderslev kirke

En af egnens mange middelalderkirker ligger i Vinderslev. Kvindeindgangen på nordsiden er lukket, men selve indgangspartiet af granitsøjler og en buet overligger med relief - tympanon - er bevaret. Indenfor er usædvanligt velbevarede kalkmalerier. Et af motiverne er nogle gæs, som i fællesskab hænger en ræv. I reglen udlægges motivet som en straf til de falske profeter. Men der er frihed til at tolke: Det kunne også være et billede på de svage, som tilsammen kan klare de store.

Pengene til middelalderens kirkebyggeri kom ofte fra sognets stormand. Umiddelbart vest for kirken lå indtil omkring år 1500 herregården Vinderslevgård. I bladrankerne på kalkmaleriet til venstre bag alteret kan man se en kortspillende dame. Ifølge

Fra Viskumgård er der over gårdspladsen udsigt til kirken.

den lokale tradition vandt hun kirken på denne måde. Nu ligger den smukke gamle herregård på et næs i den vestlige ende af Hinge sø.

I kirkegårdens hjørne mod sydvest findes en gravsten fra middelalderen. Man ved ikke, hvem der ligger begravet her; men at dømme efter værktøj og billeder på stenen kan det være en stensmed, måske kirkens bygmester.

52. Viskumgård

Før reformationen tilhørte gården bispen i Viborg. Den havde eget birk, det vil sige, at bispen kunne ansætte dommeren. Han afgjorde alle retssager vedrørende godsets ejendomme. Det lyder måske ikke særligt retfærdigt og demokratisk; men denne birkeret var ganske almindelig for større herregårde. Systemet blev afskaffet med Grundloven i 1848.

Hovedbygningens tre fløje er opført omkring 1780, men herregården har eksisteret langt tilbage i middelalderen. Det er rimeligt at antage, at herremanden på Viskum har stået bag kirkens opførelse i 1200-tallet. Formentlig er de fleste landsbykirker blevet til på den måde. Fra gården har Viskummanden kunnet nyde sit værk. Våbenhuset på kirkens nordside er sengotisk, fra middelalderens slutning og opført af munkesten.

53. Vium

Præstegården i Vium var St. St. Blichers fødested og barndomshjem. Egnen, som han senere har skildret i noveller, kendte han fra sin barndom. Blichers fader Niels skrev her sin „Topografie over Vium Præstekald" i 1795. Den er en for sin tid enestående beskrivelse af livet i sognet, levevis, sprog og arbejde - kort sagt kultur. Niels Blicher har også skrevet fremsynet om opdragelse og undervisning; en overgang havde han et privat lærerseminarium, hvor han har uddannet over tyve lærere.

At Niels Blicher trods sine mange interesser ikke vidste alt om landbrug og natur, fortæller en anekdote om. I præstegårdens skov nordvest for byen stod nogle store ege. Egebark blev brugt ved garvning af huder, og barkens værdi var lige så stor som tømmerets. En dag skal Niels Blicher have spurgt sin nabo i byen, om det mon ville kunne skade egene, hvis han tog barken af og solgte den. „Næ", sagde naboen, „jeg vil også gå hjem og tage huden af mine kreaturer, det kan nok ikke skade dem." Så gik Niels Blicher stille hjem.

Ved præstegården er der mindesten for såvel Niels Blicher som sønnen.

54. Vorning

Jørgen Ganzel Blicher, farbroder til digteren, var præst her. Det er sikkert fra ham, Blicher har historien om Nøddåben.

55. Ø Bakker

I den flade og brede Nørreådal ligger en skarpt afgrænset bakkeryg, Ø Bakker. Sådan hedder den, fordi den tidligere lå omgivet af fugtige bløde enge og sø. Engen er kun tre meter over havet, så afvandingsforholdene er dårlige; i Stenalderen nåede havet op i de lavere dele.

Geologisk er bakken interessant. Det er nemlig en aflejret rest fra tidligere istider. Af ukendte årsager blev bakken ikke høvlet bort, da den op til to kilometer tykke gletscher skød gennem dalen under sidste istid.

Fra bakkernes højeste dele er der en smuk udsigt over ådalen. Lyngarealerne på Ø er stærkt truet: Heden springer i skov, som jævnligt må ryddes. Som mange andre steder er problemet, at jordbunden i virkeligheden er for god. Lyngen er ikke den naturlige vegetation, kun menneskenes overudnyttelse

Efter at Blichers far, Niels Blicher, blev pensioneret, boede han i nogle år hos sin broder, præsten i Vorning.

af området har skabt grobund for den. Men den er smuk.

56. Ørre hede

Det er Herning kommune, som ejer den fredede Ørre Hede; men den har været i offentligt eje længe, siden 1815. Da blev den købt af Ørre sogns fattigvæsen. Sognet var nemlig blevet dømt til at forsørge Johannes Axelsen, som var tater eller kæltring og omstrejfer. På dette øde sted byggede man et hus til ham, og håbede, at han ville holde sig i ro og for sig selv. I alt blev der i de følgende år opført syv huse - en hel fattigkoloni, som fik det sigende navn Sammelsted by, stedet, hvor man samlede egnens udskud. Desværre blev Axelsen ved med at strejfe, og han fik den ene dom efter den anden for tyverier, ja sågar for falskmøntneri. Ildspåsættelse var han også anklaget for. Han døde i 1872 i Linå ved Silkeborg, 82 år gammel.

I novellen „Kjeltringliv" skildrer Blicher et besøg hos Axelsen. På vej til Sindinggård blev Blicher overrasket af uvejr og mørke. Han for vild, gik efter et lys, som viste sig at være Johannes Axelsens fattighus på heden. Gennem vinduet overværede han det berømte kæltringebal, hvor Linka Smælem danser, mens hendes mand Peiter Beinløs må nøjes med at se på. Under dansen kommer Johannes Axelsen ud, og overrasker Blicher, som er lidt ilde til mode. Det ender dog med, at Johannes følger med ham til Ørre by, hvorfra Blicher nok selv kunne finde vej.

På sine gamle dage har Johannes Axelsen nægtet, at der nogen sinde har været kæltringbal hos ham. Og Peiter og Linka har han aldrig truffet, de var døde længe før hans tid.

Ørre Forskønnelsesforening har rejst en mindesten med teksten: „Her laa Axelhus eller Kjeltringhuset, hvor Blicher for 100 Aar siden saa Kjeltringballet. Stenen er sat 1917."

57. Øster-Bjerregrav

I „Viborg Amts Beskrivelse“, som Blicher skrev for det såkaldte „Landhusholdningsselskab“ i 1839, fremhæves sognet i flere henseender: jordens bonitet - kvalitet - er den bedste i Jylland. På en skala fra 0 til 24 fik dele af Øster Bjerregrav 22 points. Sognet var også ualmindeligt godt udskiftet. En god udskiftning betød, at hver gård havde sin jord samlet ganske få steder og at gården lå midt på sin jord.

58. Ålum kirke

Ikke langt fra herregården Fussingø ligger den store landsbykirke i Ålum, opført mellem 1150 og 1200. Det er en rigtig herregårdskirke, afgørende præget af at høre under Fussingø. De rige Skeel'er har siden 1500-tallet ejet kirken, og de har udsmykket den med kalkmalerier og inventar. Mange af slægten er stedt til hvile i krypten under koret. Under tårnet står to italienske marmorsarkofager fra 1700-tallet.

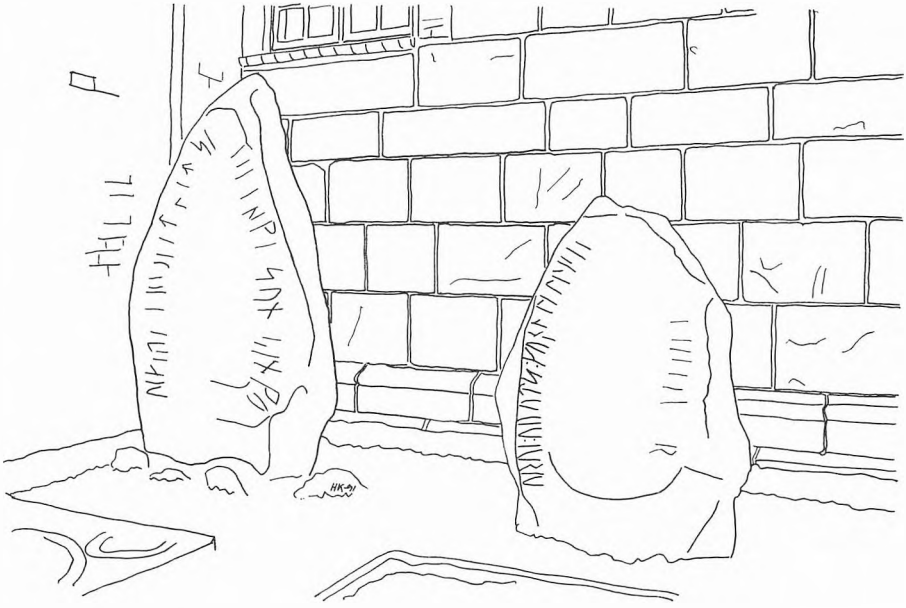
I koret og uden for står i alt fire runesten.

59. Åresvad

I Stendal Plantage ligger Åresvad. Som navnet siger er det et vadested.

Åresvad var et godt sted at lure på kronvildtet, når det trak hen for at drikke. Her var det nok, at „Skytten fra Aunsbjerg“ fik øje på krybskytten og satte efter ham. Da skurken ikke kunne undløbe, har han skudt, og truffet Vilhelm Skyttes hest. Det er, hvad Blicher får fortalt af den gamle de Steensen.

Blicher har i sit forfatterskab benyttet sig af mange midtjyske stednavne, især fra den del man også kalder Blicheregnen.

"Vigot rejste denne sten efter sin søn Esge. Gud hjælpe hans sjæl vel." Stenen står ved Ålum kirke.

LITTERATURLISTE:

Søren Baggesen: Den Blicherske novelle. 1965.
Steen Steensen Blichers Samlede Skrifter. 1-33. Udgivet 1920-1934
Hans Brix: Blicher-Studier. 1916
Hans Hansen: Steen Steensen Blichers Barndom og Ungdom. 1902
Hans Povlsen: Steen Steensen Blicher. 1952
Søren Sørensen (Vasegaard): Nordlysperioden i Blichers Digtning. 1917
Knud Sørensen: St.St.Blicher. 1984
Jeppe Aakjær: Steen Steensen Blichers Livstragedie, I-III. 1903-04

Forfatteren Knud Sørensens bog om Blicher kan varmt anbefales.

INDHOLD

Turen: ..... *s. 3*
Blicher: ..... *s. 5*
Sporene: ..... *s. 9*
Litteraturliste: ..... *s. 35*

Vildtbanepælene ved Hald kaldes Niels Bugges tænder.
Indskriften her lyder: F 5us, SA, WB, Ao 1762.
(Frederik d. 5., Skanderborg Amt, Vildtbane, Anno 1762).

Kjellerup Bogtryk & Offset